

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัญหาการวิจัย

ปัจจุบันสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิดีโอ ป้ายโฆษณาและอินเทอร์เน็ต ได้มีการนำเสนอข้อมูลในลักษณะของรูปภาพประกอบเนื้อหาอย่างแพร่หลาย เนื่องจากการสื่อด้วยภาพนั้นสามารถทำให้ผู้รับสารเข้าใจในสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อได้ง่ายและรวดเร็วกว่าตัวอักษรและคำพูด จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาพวาด ภาพถ่าย ภาพนิ่ง หรือภาพเคลื่อนไหว ได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทางด้านศึกษาเองก็เช่นกัน ได้มีการนำรูปภาพมาใช้ในการประกอบการสอน และการบรรยาย เพื่อช่วยอธิบายคำสอนของครู ถ่ายทอดข่าวสาร และเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้สมบูรณ์ขึ้น โดยเฉพาะภาพถ่ายซึ่งปัจจุบันสามารถถ่ายภาพได้อย่างง่ายดายเพียงแค่กดปุ่ม ๆ เดียว หากแต่การถ่ายภาพที่แท้จริงมิใช่เพียงการบันทึกด้วยกล้องถ่ายรูป แต่เป็นการบันทึกภาพด้วยจิตใจ ที่แฝงไปด้วยแง่คิด และปรัชญาในการถ่ายทอดเรื่องราวของภาพ

ภาพถ่ายหรือภาพวาดทางด้านพุทธศาสนา เป็นภาพประเภทหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากสามารถพบเห็นได้ตามวัด สถานที่สำคัญ หรือในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกเรื่องราว ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา หรือให้คติธรรมสอนใจ ส่วนมากมักเป็นภาพที่มีความลึกซึ้ง ซับซ้อน และการตีความจากภาพของแต่ละบุคคลอาจแตกต่างกันไป เนื่องจากเหตุและปัจจัยหลายประการ เช่น ความรู้ ความเชื่อ วิถีชีวิตและภูมิหลังทางวัฒนธรรม เช่น เด็กที่อยู่ในเมืองหลวง และในชนบท จะตีความของภาพชีวิตประจำวันบนท้องถนนของคนในเมืองต่างกันออกไป หรือการดูสัญลักษณ์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจจะมีการตีความที่แตกต่างกันไปแล้วแต่ภูมิหลังทางวัฒนธรรมและความรู้ ความเชื่อของแต่ละคน เป็นต้น ซึ่งเด็กที่อยู่ในเมืองหลวงอาจ มีโอกาสได้รับความรู้มากกว่าเด็กในชนบท แต่เด็กในชนบทก็อาจมีความใกล้ชิดกับศาสนาและครอบครัวมากกว่า อาจเป็นเพราะห่างจากสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ซึ่งต่างจากเด็กในเมืองที่เต็มไปด้วยสิ่งยั่วยุต่างๆ เช่น ละคร ภาพยนตร์ หรืออินเทอร์เน็ต ที่มีเนื้อหาสื่อไปในทางผิดศีลธรรมจนดูเหมือนเป็นเรื่องปกติของสังคม เมื่อรับรู้สื่อเหล่านี้เป็นเวลานานอาจส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดและการมองภาพของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก
2. การตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนในจังหวัดพิษณุโลก แบ่งเป็นนักเรียนจากโรงเรียนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก จำนวน 12 คน และจากโรงเรียนนอกเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจำนวน 12 คน รวมเป็น 24 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ ซึ่งในการสัมภาษณ์ได้กำหนดขอบเขตของการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

ตอนที่ 2 การตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มตัวอย่าง มีอายุระหว่าง 12–18 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ลักษณะครอบครัวมีทั้งอยู่กับพ่อแม่ ครอบครัวแตกแยก และอยู่คนเดียวตามลำพัง เวลาว่างนักเรียนในเมืองส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมอยู่กับเพื่อน ๆ ในขณะที่นักเรียนนอกเมืองใช้เวลาว่างช่วยงานครอบครัว

ตอนที่ 2 การตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิจัย พบว่า การตีความภาพถ่ายด้านศาสนาของนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมือง มีความสามารถในการตีความภาพถ่ายด้านศาสนาอยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน แต่หากมองลึกลงไปพบว่านักเรียนในเมืองสามารถตีความได้ดีกว่านักเรียนนอกเมือง ดังนี้

2.1 การตีความภาพถ่ายด้านศาสนาตามขั้นการวิจารณ์ศิลป์

2.1.1 ขั้นบรรยาย

การตีความภาพถ่ายด้านศาสนาในหัวข้อศีล ขั้นการบรรยาย พบว่านักเรียนในเมืองบรรยายภาพได้ดีกว่านักเรียนนอกเมืองทั้งภาพถ่ายความยากของภาพในระดับง่าย ปานกลาง ยาก และนักเรียนในเมืองสามารถบรรยายภาพได้อยู่ในระดับสูง ในขณะที่นักเรียนนอกเมืองสามารถบรรยายได้อยู่ในระดับต่ำ ส่วนการบรรยายภาพในหัวข้อสมาธิและปัญญา นักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองบรรยายภาพได้อยู่ในระดับเดียวกันแตกต่างกันเล็กน้อย โดยการบรรยายภาพในหัวข้อสมาธินักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองบรรยายภาพได้อยู่ในระดับสูง ส่วนภาพในหัวข้อปัญญานักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองบรรยายภาพได้อยู่ในระดับปานกลาง จึงสรุปได้ว่านักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองมีระดับความสามารถในการบรรยายภาพถ่ายด้านศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง

2.1.2 ขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง

การวิเคราะห์โครงสร้างภาพถ่ายด้านศาสนาในหัวข้อศีล สมาธิ และปัญญา พบว่า นักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองวิเคราะห์โครงสร้าง และเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ในภาพได้อยู่ในระดับเดียวกันทั้งภาพถ่ายความยากของภาพในระดับง่าย ปานกลาง และระดับยาก โดยนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองสามารถวิเคราะห์โครงสร้างอยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน จึงสรุปได้ว่านักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองมีระดับความสามารถในการวิเคราะห์โครงสร้างภาพถ่ายด้านศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง

2.1.3 ชั้นตีความ

การตีความภาพถ่ายด้านศาสนาในหัวข้อศีล พบว่านักเรียนในเมืองตีความได้ดีกว่านักเรียนนอกเมืองทั้งภาพถ่ายความยากของภาพในระดับง่าย ปานกลาง ยาก และนักเรียนนอกเมืองบรรยายภาพได้อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่นักเรียนนอกเมืองบรรยายภาพได้อยู่ในระดับต่ำ

การตีความภาพถ่ายในหัวข้อสมาธิและปัญญา นักเรียนนอกเมืองสามารถตีความได้ดีกว่านักเรียนในเมือง เมื่อพิจารณาการตีความพบว่า ภาพถ่ายในหัวข้อสมาธินักเรียนในเมืองตีความได้อยู่ในระดับต่ำ ในขณะที่นักเรียนนอกเมืองการตีความได้อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนภาพถ่ายในหัวข้อปัญญานักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองตีความได้อยู่ในระดับต่ำเหมือนกัน จึงสรุปได้ว่านักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองมีระดับความสามารถในการตีความภาพถ่ายด้านศาสนาอยู่ในระดับต่ำ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความจากภาพด้านศาสนา

3.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายของนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนาของนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมืองเหมือนกัน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนามากที่สุด คือ ความรู้ของนักเรียนในเรื่องพระพุทธศาสนา รองลงมาคือ ความเชื่อในเรื่องศาสนา วิธีชีวิตต่อศาสนาของนักเรียน และอันดับสุดท้ายคุณลักษณะของภาพ

นักเรียนในเมือง ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางพุทธศาสนา ความเชื่อในเรื่องศาสนาและวิธีชีวิตต่อศาสนา จากสื่อบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง พระ เพื่อน และตัวเอง จากสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือ และอินเทอร์เน็ต ส่วนนักเรียนนอกเมืองได้รับข้อมูลเหล่านี้ จากสื่อบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ ครูอาจารย์ พระ ญาติพี่น้อง เพื่อนและตัวเอง จากสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือ และวิทยุ สำหรับความรู้ในเรื่องคุณลักษณะของภาพทั้งนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเมือง ได้รับความรู้มาจากครูอาจารย์

3.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนา ในหัวข้อ ศิล สมาธิ

ปัญญา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนาในหัวข้อศิลป ของนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเหมือนกัน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ความรู้ในเรื่องศิลปของนักเรียน รองลงมาคือ ความเชื่อในเรื่องศิลปของนักเรียน วิถีชีวิตของนักเรียน และอันดับสุดท้ายคือ คุณลักษณะของภาพ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายในหัวข้อสมาธิ ของนักเรียนในเมืองแตกต่างกับนักเรียนนอกเมือง โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนในเมืองมากที่สุดคือ ความรู้ในเรื่องสมาธิของนักเรียน รองลงมาคือ ความเชื่อในเรื่องการทำสมาธิของนักเรียน วิถีชีวิตของนักเรียน และอันดับสุดท้ายคือ คุณลักษณะของภาพ ในขณะที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนนอกเมืองมากที่สุดคือ ความเชื่อในเรื่องการทำสมาธิของนักเรียน รองลงมาคือ ความรู้ในเรื่องสมาธิของนักเรียน วิถีชีวิตของนักเรียน และอันดับสุดท้าย คือ คุณลักษณะของภาพ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายในหัวข้อปัญญา ของนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเหมือนกัน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ความรู้ในเรื่องของปัญญาของนักเรียน รองลงมาคือ ความเชื่อในเรื่องของปัญญา วิถีชีวิตของนักเรียน และอันดับสุดท้ายคือ คุณลักษณะของภาพ

3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพด้านศาสนาตามขั้นตอนการวิจารณ์ศิลป์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนาในขั้นตอนการบรรยาย ของนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเหมือนกัน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ คุณลักษณะของภาพ รองลงมา คือ ความรู้ของนักเรียนในเรื่องพระพุทธศาสนา ความเชื่อของนักเรียนต่อคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา และอันดับสุดท้าย คือ วิถีชีวิตต่อศาสนาของนักเรียน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนาในขั้นตอนการวิเคราะห์ เชื่อมโยง ของนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเหมือนกัน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ความรู้ของนักเรียนในเรื่องพระพุทธศาสนา รองลงมา คือ ความเชื่อของนักเรียนต่อคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตต่อศาสนาของนักเรียน และอันดับสุดท้าย คือ คุณลักษณะของภาพ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนาในขั้นตอนการตีความ ของนักเรียนในเมืองและนักเรียนนอกเหมือนกัน โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ความรู้ของนักเรียนในเรื่องพระพุทธศาสนา รองลงมา คือ ความเชื่อของนักเรียนต่อคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตต่อศาสนาของนักเรียน และอันดับสุดท้าย คือ คุณลักษณะของภาพ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก” ครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนา หลากหลายประเด็นด้วยกัน ดังนั้นจึงนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยด้านลักษณะประชากรศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า

นักเรียนที่ขาดการอบรมดูแลของผู้ปกครอง หรือขาดความใกล้ชิดกับครอบครัว ส่วนใหญ่จะแสดงความคิดเห็นหรือตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนาไปในทางที่ผิดศีลธรรม สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิด ทศนคติและค่านิยมที่ผิด ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่นในอนาคต โดยนักเรียนจะหันไปสนใจเพื่อน หรือสื่อต่างๆ ซึ่งสื่อส่วนใหญ่ที่นักเรียนสนใจ มักเป็นสื่อที่ส่งไปทางผิดศีลธรรมและส่งผลมาสู่พฤติกรรมการเล่นแบบที่ผิดศีลธรรมของนักเรียนเอง เช่น การโกหก การมีกิ๊กหลายคน การดื่มเหล้า การทรมานสัตว์ และการเล่นการพนัน นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กในเมืองอายุระหว่าง 14-18 ปีขึ้นไปไม่ค่อยได้รับการอบรมดูแลจากครอบครัว และมักหมกมุ่นอยู่กับการเล่นเกมและสื่อต่างๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1 นักเรียน ควรตั้งใจในการเรียน อ่านหนังสือทบทวนความรู้ และควรสนใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และควรประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรมอันดี เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ปกครอง ไม่ควรยึดค่านิยม หรือทศนคติที่ผิดๆ ตามแบบของเพื่อน ควรมีการพูดคุยและปรึกษากับผู้ปกครองหรือครู ก่อนที่จะตัดสินใจทำอะไรลงไป

1.2 ผู้ปกครอง คนในครอบครัว และครู ควรหมั่นเอาใจใส่บุตรหลานในปกครอง ด้วยการปลูกฝังค่านิยมการเข้าวัด ทำบุญตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ อีกทั้งผู้ปกครองควรทราบว่าบุตรหลานในปกครองคบเพื่อนที่มีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร อีกทั้งผู้ปกครองควรหมั่นสอนเรื่องศีล สมาธิ ปัญญาแก่ บุตรหลาน เพื่อที่นักเรียนจะได้เป็นคนที่มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่น และควรสอนบุตรหลานให้เข้าใจเรื่องศีล การทำสมาธิ สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งไหนควรทำ ไม่ควรทำ สอนให้เข้าวัดทำบุญเพื่อจิตใจจะได้สงบ และมีสติก่อให้เกิดกระบวนการคิด นำมาซึ่งปัญญา

1.3 ผู้ผลิตสื่อ ควรผลิตสื่อและกลั่นกรองเนื้อหาที่นำเสนอไม่ใช่เนื้อหาที่ชักจูงให้เด็กหรือนักเรียนประพฤติ ปฏิบัติในทางที่ผิดศีลธรรม เช่น ละครที่มีการตบตีกัน ผิดลูกผิดเมียกัน

ภาพข่าวดารานักร้องนุ่งน้อยห่มน้อย กำลังเสพยาเสพติด และไม่ควรนำเสนอเรื่องของการจัดปาร์ตี้ยาเสพติด หรือการรวมกลุ่มเล่นการพนัน การสังสรรค์กันด้วยการดื่มสุรา การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ส่วนสื่อบุคคล ควรมีการนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูลของสื่อระหว่างกัน ในทางสร้างสรรค์เช่น เรื่องของการเรียน การทำสมาธิ การเข้าวัดทำบุญ มากกว่าการให้เด็กมาติดเกมและอินเทอร์เน็ต และไม่ควรนำเสนอค่านิยมที่ผิดๆ แก่สังคม เช่น ค่านิยมในเรื่องเพศ ที่มักนำเสนอเรื่องราวหรือภาพของการร่วมเพศ และค่านิยมของการมีเพศสัมพันธ์ที่ผิด ๆ ทำให้เกิดความชินตาของเยาวชนจนเห็นเป็นเรื่องปกติ ทำให้เกิดค่านิยมทางเพศที่ผิด ๆ แก่เยาวชน อีกทั้งการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด และการดื่มสุรา ผ่านทางสื่อ เช่น ภาพยนตร์ ที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับรักสามเส้า การมีคู่ เทียบเทว เทียบผัว นุ่งค่อมเกล้าเป็นต้น ดังนั้นผู้ผลิตควรสร้างค่านิยมใหม่ๆ ที่ดีกว่า

1.4 นักวิจัยและนักนิเทศศาสตร์ ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา ของเยาวชนในเชิงลึก เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการแก้ปัญหาของนักเรียนที่หลงผิดอยู่ในเกม หลงผิดอยู่ในอบายมุขต่าง ๆ

2. ผลการวิจัยการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ในชั้นบรรยายนักเรียนสามารถบรรยายภาพถ่ายด้านศาสนาได้ในระดับปานกลาง และขั้นวิเคราะห์เชื่อมโยงภาพกับสิ่งต่างๆ นักเรียนสามารถทำได้ในระดับปานกลาง แต่ในขั้นตีความพบว่านักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า นักเรียนมีระดับรู้ความเข้าใจ ในเรื่องศีล สมาธิและปัญญายู่ในระดับต่ำ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 ครูวิชาศิลปะควรเน้นเพิ่มทักษะความรู้ในการวิจารณ์ศิลปะให้กับนักเรียนมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะการวิจารณ์ศิลปะขั้นวิเคราะห์โครงสร้าง และตีความ เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการตีความหมาย สามารถเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของช่างภาพหรือศิลปินความเข้าใจในผลงานศิลปะได้อย่างลึกซึ้ง และทำให้นักเรียนเกิดความรักและเข้าใจในงานศิลปะมากยิ่งขึ้น

2.2 ครูวิชาพุทธศาสนาควรเน้นการสอนเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องศีล สมาธิ และปัญญาให้กับนักเรียนมากยิ่งขึ้น ควรสอนด้วยการยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ทันสมัยหรือที่อยู่ในกระแสความสนใจของนักเรียน ชี้ให้เห็นคุณประโยชน์และโทษให้นักเรียนเห็น และเน้นย้ำถึงภัยอันตรายในการกระทำผิดศีลธรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นการปลูกฝังความรู้ และความเชื่อของนักเรียนในทางที่ถูกต้องแก่นักเรียน

2.3 ช่างภาพหรือศิลปินที่ต้องการสื่อสารกับกลุ่มผู้ชมผลงานศิลปะได้อย่างถูกต้องหรือลึกซึ้ง ในการสร้างสรรค์ผลงานควรใช้สัญลักษณ์ทางศาสนาที่เข้าใจง่ายเป็นสากล หรือเป็นที่เข้าใจในวงกว้างว่าสัญลักษณ์นี้หมายถึงอะไร หากต้องการสื่อสารเกี่ยวกับศาสนาก็ควรใช้สัญลักษณ์ เช่น พระพุทธรูป รอยพระพุทธรบาท ใบโพธิ์ ต้นโพธิ์ ธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และ รูปธรรมจักร ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสัญลักษณ์ที่ได้รับการรับรองให้เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คือ รูปธรรมจักร วงล้อแห่งชีวิตเป็นสัญลักษณ์แทนวัฏจักรการเวียนว่ายตายเกิด อาจใช้ภาพ บัลลังก์หรือใบโพธิ์ เป็นเครื่องหมายแห่งการตรัสรู้ ด้วยเหตุที่ว่า พระองค์ได้ตรัสรู้ที่ภายใต้ต้นโพธิ์ อาจใช้ภาพรอยพระพุทธรบาท สัญลักษณ์ที่แสดงถึงการเจริญรอยตามบาทของพระศาสดา และยังมี สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาอีกมากมายที่มีสื่อความหมายในทางศาสนาได้เข้าใจง่าย เช่น ดอกบัว เทียน ดวงแก้ววงกลมใส คัมภีร์ใบลาน ลูกประคำ ตุ้ง ฉัตร วิหาร โบสถ์ เจดีย์ เป็นต้น หากต้องการสื่อถึงเรื่องราวในพุทธประวัติควรใช้ภาพพระพุทธรูปหรือภาพพระพุทธเจ้าปางต่าง ๆ ปาง แต่ละปางจะมีความหมายและแสดงเรื่องราวหรือเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ในพุทธประวัติที่เป็นเรื่องยาว แต่สรุปด้วยท่าทางหรือปางแบบง่าย ๆ เพียงท่าเดียวเท่านั้น เช่น ปางสมาธิ ปางมารวิชัย ปางห้ามสมุทร และปางลีลา เป็นต้น และหากต้องการสื่อถึงการอธิบายภพภูมิ ก็สามารถใช้หลักการแบ่งประเภทของสิ่งมีชีวิต เช่น พรหม เทวดา มนุษย์ สัตว์นรก เปรต อสุรกาย ในแนวดิ่ง จากสูงสุดถึงต่ำสุด ตามผลแห่งการประกอบกรรมดี กรรมชั่ว ร่วมกับความเชื่อในเรื่องชาติภพ ทั้งอดีตชาติ ชาตินี้ และชาติหน้า ซึ่งหากใช้สัญลักษณ์เหล่านี้จะสามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของช่างภาพหรือศิลปินมากยิ่งขึ้น

2.4 ผู้ปกครอง และครู ควรให้ความสำคัญกับนักเรียน และบุตรหลานในปกครองในการเปิดรับสื่อ และเนื้อหาของสื่อ โดยควรกลั่นกรองเนื้อหาของสื่อว่าส่อไปในทางเสื่อมเสีย และผิดศีลธรรมมากน้อยเพียงใดเหมาะสมกับนักเรียนหรือไม่ ที่จะให้บุตรหลานในปกครองรับสื่อ อีกทั้งควร ควบคุมการเปิดรับสื่อของบุตรหลาน ระยะเวลาในการเปิดรับให้มีความเหมาะสมต่อช่วงวัยของบุตรหลาน อีกทั้งผู้ปกครอง และครู ควรเป็นบุคคลสำคัญในการอบรมบ่มเพาะสั่งสอนนักเรียน ในสิ่งที่ถูก และสิ่งที่ผิด อีกทั้งผู้ปกครองควรให้ความสำคัญกับบุตรหลานให้มาก เพราะความอบอุ่นในครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน ไม่ให้ไปกระทำพฤติกรรมที่ส่อไปในทางเสื่อมเสีย และผิดศีลธรรมได้

3. ผลการวิจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนา ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีความภาพถ่ายด้านศาสนามากที่สุด คือ ความรู้ของนักเรียนในเรื่องพระพุทธศาสนา รองลงมา คือ ความเชื่อของนักเรียนต่อคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา วิธีชีวิตต่อศาสนาของนักเรียน และอันดับสุดท้าย คือ คุณลักษณะของภาพ โดยนักเรียนได้รับข้อมูลคือ ความรู้ ความเชื่อ และวิธีชีวิตต่อศาสนาจากสื่อบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง พระ เพื่อน และตัวเอง จากสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือวิทยุและอินเทอร์เน็ต สำหรับความรู้ในเรื่องคุณลักษณะของภาพ นักเรียนได้รับความรู้จากครูอาจารย์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ผู้ปกครอง ควรเน้นการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา สร้างความเชื่อที่ถูกต้องในเรื่องศาสนา และเชื่อมโยงกิจวัตรประจำวันและวิธีชีวิตของนักเรียนเข้ากับศาสนามารวมทั้ง หมั่นเอาใจใส่บุตรหลานในปกครอง ในเรื่องของการเปิดรับสื่อ ควรคัดกรองและควบคุมการเปิดรับสื่อของบุตรหลาน ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ไม่มากเกินไป ในการเปิดรับ สื่อ แต่ละประเภท ควรมีการคัดกรองเนื้อหา ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ อีกทั้งควรให้ความรู้กับบุตรหลานในเนื้อหาที่สื่อนำเสนอว่าสิ่งไหนดีควรทำตาม สิ่งไหนไม่ดีไม่ควรทำตาม และการเอาใจใส่ในการคอยสังเกตพฤติกรรมของบุตรหลานในปกครอง ว่ามีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป หรือมีการนำเนื้อหาของสื่อมาลอกเลียนแบบ

3.2 ครูสอนศิลปะและการถ่ายภาพควรเน้นการความรู้ความเข้าใจทางด้านคุณลักษณะของภาพแก่นักเรียน โดยการยกตัวอย่างภาพที่หลากหลายประกอบการเรียนการสอน

3.3 ผู้ผลิตสื่อ ควรจัดประเภทช่องทางการนำเสนอของสื่อ ให้เหมาะสมกับเยาวชน ที่เปิดรับสื่อ เพื่อให้ช่องทางการนำเสนอไปยังเยาวชน และเยาวชนเปิดรับ มีการนำเสนออย่างระมัดระวัง ต่อการเลียนแบบของเยาวชน และผู้ผลิตสื่อควรมีความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ควรนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อที่มีความรุนแรงมากเกินไป ควรคำนึงถึงผลกระทบของการนำเสนอ มากกว่าผลกำไรหรือ เติบโต ของเนื้อหาที่นำเสนอออกไป ควรลดการนำเสนอเรื่องราวหรือเนื้อหาที่ผิดศีลธรรม และเน้นการนำเสนอเรื่องราวหรือเนื้อหาที่สอดคล้องกับ ศาสนา ส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม ประเพณีที่ดีงาม และพฤติกรรมที่ดีต่อการใช้ชีวิตในสังคม เข้าไปในเรื่องราวหรือเนื้อหาที่นำเสนอ และควรลดความถี่ในการนำเสนอภาพและเรื่องราวที่รุนแรงให้น้อยลง เพื่อไม่ให้เกิดเป็นภาพที่ชินชาของเยาวชน และเกิดค่านิยมที่ผิดๆ ของเยาวชนในเรื่องของความรุนแรง

3.4 ศิลปินช่างภาพและวงการศิลปะควรพัฒนาการถ่ายภาพ หรืองานศิลปะให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้ชม ไม่ควรใช้สัญลักษณ์ที่มีความยากเกินไปมากนัก เพราะอาจทำให้ผู้ชมไม่เข้าใจในสิ่งที่ช่างภาพหรือศิลปินต้องการสื่อ และไม่เห็นถึงคุณค่าแนวคิด และประโยชน์

ของภาพนั้นทำให้ภาพนั้นหมดคุณค่าต่อผู้ชมไป ดังนั้นเพื่อสื่อความหมายของภาพให้ตรงกับความต้องการของผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมาย ช่างภาพหรือศิลปินก่อนผลิตผลงานควรทำการวิเคราะห์ผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมายก่อน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมายให้ได้มากที่สุด

3.5 กระทรวงวัฒนธรรม ควรควบคุมดูแลสื่อต่าง ๆ ให้อยู่ในกรอบไม่ให้ผลิตสื่อที่อาจส่งผลกระทบต่อภาพความรู้ความเชื่อ และเจตคติต่อศาสนาในทางที่ผิด เพราะเด็กอาจได้รับแนวคิดและทัศนคติที่ผิดจากการรับชมสื่อต่างๆที่มีเนื้อหาผิดศีลธรรมจนเกิดความเคยชิน และเห็นเป็นเรื่องปกติ ส่งผลให้เด็กเกิดพฤติกรรมการเล่นแบบที่ผิดศีลธรรมและเกิดเป็นปัญหาสังคมที่ยากจะหาทางแก้ไขดังเช่นปัจจุบัน ดังนั้นกระทรวงวัฒนธรรมควรเร่งปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ หรือ บ่อยครั้งมากขึ้นในการรณรงค์ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณีของไทย เพื่อร่วมกันสร้างค่านิยมของไทยให้ถูกต้อง และต่อต้านค่านิยมต่างชาติที่ทำลายวัฒนธรรมอันดีของไทย

3.6 กระทรวงศึกษาธิการ ควรปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาศิลปะ และวิชาพุทธศาสนา ให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน และไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนวิชา เพื่อให้เกิดนักเรียนการพัฒนาทักษะความรู้ความเชี่ยวชาญในการวิจารณ์หรือตีความหมายศิลปะ และเข้าใจถึงหลักธรรมคำสั่งสอนได้อย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปใช้กับชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล

1. การเก็บข้อมูล ควรมีการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ไม่เรียนพิเศษ หลังเลิกเรียน หรือมีเวลามากพอที่สามารถไปเก็บข้อมูลได้ และการเก็บข้อมูล ควรเลือกวิธีการเก็บที่สะดวกรวดเร็ว และสามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ระยะเวลาที่ควรเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ควรเก็บในเวลาที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีช่วงเวลาที่ว่างจากการเรียน หรือปฏิบัติกิจกรรมของทางโรงเรียน และทางบ้าน เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

2. ด้านแบบสัมภาษณ์ ควรเป็นข้อคำถามที่สามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกในประเด็นที่เจาะลึกในเรื่องที่ต้องการศึกษา แต่ไม่ควรมีข้อคำถามจำนวนมากเกินไป หรือใช้คำถามในลักษณะซ้ำๆ กัน เพราะจะทำให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกเบื่อหน่ายที่จะตอบ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับตัวแปร

1. ควรศึกษากับนักเรียนที่พักอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลแต่ไปเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลด้วย เพื่อศึกษาการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนาที่แตกต่างออกไป
2. ควรศึกษากับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อศึกษาการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนาที่แตกต่างออกไป
3. การเลือกกลุ่มตัวอย่างก่อนที่จะนำมาทำการศึกษาวิจัย ควรมีแบบสอบถาม วัดความรู้ด้านพุทธศาสนา ก่อน เพื่อดูว่ากลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา มีคุณสมบัติตรงกับที่ผู้วิจัยต้องการหรือไม่
4. การคัดเลือกภาพถ่ายควรหาภาพที่สามารถแยกแยะประเด็นทางศาสนาได้อย่างชัดเจนไม่กำกวม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องที่ควรทำวิจัย

1. ควรศึกษาเฉพาะสื่อที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา เพื่อดูอิทธิพลที่มีผลต่อการตีความจากภาพถ่ายด้านศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาสื่อให้มีคุณภาพและช่วยเพิ่มระดับการตีความหมายจากภาพถ่ายด้านศาสนามากขึ้น
2. ควรศึกษาถึง อิทธิพลของข่าวสารทางโทรทัศน์ วิทยุ ที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม และจริยธรรมที่มีผลต่อความรู้ ความเชื่อและเจตคติของนักเรียน
3. ควรศึกษาถึง การนำเสนอภาพที่มีเนื้อหาเชื่อมโยงเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม ในละครทั้งไทย และต่างประเทศ ที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมทางวัฒนธรรมและศีลธรรมของนักเรียน
4. ควรศึกษาถึง อิทธิพลของสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น facebook ซึ่งในปัจจุบันแพร่หลายในกลุ่มวัยรุ่น เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี อาจทำให้เกิดพฤติกรรม การเลียนแบบที่ผิดศีลธรรม และจริยธรรมได้
5. ควรศึกษาถึงพฤติกรรมผิดศีลธรรม หรือจริยธรรมที่เกิดจากการเลียนแบบสื่อ และผลกระทบที่เกิดจากการกระทำเลียนแบบ เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาการนำเสนอสื่อประเภทต่าง ๆ